

Veera Kainulainen

**PELOTTAA, VAI PELOTTAAKO
SITTENKÄÄN? – LAADULLINEN
TAPAUSTUTKIMUS MUUMILAAKSON
HAHMOJEN SUHTAUTUMISESTA PELKOON**

TIIVISTELMÄ

Veera Kainulainen: Pelottaa, vai pelottaako sittenkään? – Laadullinen tapaustutkimus Muumilaakson hahmojen suhtautumisesta pelkoon
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Kesäkuu 2021

Tämän kandidaatintutkielman aiheena oli Muumilaakson hahmojen suhtautuminen Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia suhtautumismalleja Muumilaakso -animaatio esittää pelon tunteelle. Tutkimusongelmaa lähestyttiin selvittämällä Muumilaakson hahmojen suhtautumista Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan, jotka lapset ovat nimenneet pelkoa aiheuttaviksi hahmoiksi aiemmissä tutkimuksissa. Tutkimuksen teoriaosuus koostui tunteiden ja tunteidensäätelyn määrittelystä. Lisäksi siinä käsiteltiin pelkoa tunteena sekä median roolia tunnetaitojen opettajana. Lopuksi tarkasteltiin lasten televisiopelkoja ja Muumeihin kohdistettuja pelkoja.

Tutkimus oli kvalitatiivinen tapaustutkimus ja se toteutettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Tutkimusaineisto koostui Muumilaakso -animaation ensimmäisen ja toisen kauden seitsemästä jaksosta, joissa hattivatti tai hattivatit, Mörkö tai Jäärouva olivat esillä kerronnassa. Aineistona toimineet jaksot oli katsottu Yle Areenasta syksyllä 2020.

Tutkimustulosten mukaan Muumilaakson hahmot suhtautuivat neljällä tavalla Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan. Nämä suhtautumismallit olivat huoleton, huolestunut, päättäväinen ja vaistomainen suhtautuminen. Havaittiin, että suhtautuminen vaihtelee tilanteen mukaan, eikä näin ollen ole sidottuna yksittäisiin hahmoihin.

Tutkimustulosten perusteella voitiin todeta Muumilaakson esittävän katsojilleen monipuolisen kirjon erilaisia malleja omien pelkojen kohtaamiseen. Sarjassa pelko nähtiin luonnollisena tunteena, joka oli vahvasti läsnä kerronnassa.

Avainsanat: pelko, muumit, tunnekasvatus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	TUNTEET	6
2.1	Tunteiden säätely	8
2.2	Pelko tunteena	10
2.3	Lasten televisiopelot	11
2.4	Lasten Muumeihin kohdistuvat pelot	15
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
3.1	Tutkimustehtävä	17
3.2	Aineisto.....	18
3.2.1	<i>Muumilaakso</i>	18
3.2.2	<i>Aineiston esittely</i>	19
3.3	Aineiston analyysi.....	20
4	TULOKSET	22
4.1	Hahmojen suhtautuminen Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan.....	22
4.1.1	<i>Huoleton suhtautuminen</i>	22
4.1.2	<i>Huolestunut suhtautuminen</i>	24
4.1.3	<i>Päätäväinen suhtautuminen</i>	26
4.1.4	<i>Vaistomainen suhtautuminen</i>	27
5	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	29
6	POHDINTA	32
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	41
	Liite 1: Aineistona käytetyt jaksot	41

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	ESIMERKKI PELKISTÄMISESTÄ	21
--------------------	--	-----------

1 JOHDANTO

Yhteiskuntamme medioituminen ja mobiililaitteiden käytön lisääntyminen on johtanut siihen, että lastenkulttuuri on vahvasti median sävyttämä. Erilaiset medialaitteet, mediasisällöt ja median käyttötavat nivoutuvat lasten arkeen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen (Mulari, 2016). Mediankäyttövälineet, kuten puhelimet tai älykellot, kulkevat matkassamme lähes aina ja kotimme on kyllästetty erilaisilla välineillä, jotka mahdollistavat median käytön.

Kosketusnäytölliset mediavälineet, kuten älypuhelimet ja tabletit tekevät median saavuttamisen helpommaksi kaikille, mutta myös yhä pienemmille lapsille (Noppiari, 2014). Median sulautumista arkiseen kokemusmaailmaan lisäävät myös sisältöjen pohjalta rakennetut leikkimaailmat sekä lapsille suunnatut lelut ja tuotteet, joita kuvittavat tutut hahmot (Noppiari, 2014). Media on kaikkialla ympärillämme ja muokkaa vahvasti kokemuksiamme.

Tunteet motivoivat mediankäyttötapoja sekä tietoisella että tiedostamattomalla tasolla. Ne ovat useimpien median tarjoamien sisältöjen keskiössä, ja tunnereaktioiden tuottamista voidaan pitää yhtenä viihteellisen median tärkeimmistä tavoitteista. Toisaalta juuri median kyky tuottaa monipuolisia tunnekokemuksia tekee median sisällöistä niin kiinnostavia. (Mustonen, 2001.) Tunne on siis sekä median pariin vetämä voima että mediakokemuksen seuraus (Mustonen, 2001; Mustonen, 2009).

Tässä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia malleja pelottavien tilanteiden kohtaamiseen Muumilaakso -animaatio tarjoaa katsojalleen. Vuonna 2019 ilmestynyt Muumilaakso on uudenlainen versio Tove ja Lars Janssonin luomista muumihahmoista ja heidän maailmastaan (Gutsy Animations, 2021). Muumilaakso oli vuoden 2019 katsotuin sarja suoratoistopalveluissa (Finnpanel, 2020) ja se on voittanut muun muassa Kultaisen Venlan vuoden 2019 parhaana lasten- ja nuortenohjelmana (Kultainen Venla, 2020).

Tutkimus muodostuu johdannon lisäksi viidestä pääluvusta. Toisessa luvussa käsitellään tunteita yleisellä tasolla, sekä tutustutaan pelkoon tunteena. Pelkoa lähestytään myös lasten kokemien televisioaiheisten sekä Muumeihin liittyvien pelkojen kautta. Kolmannessa luvussa perehdytään tutkimuksen toteutukseen. Siinä kuvaillaan tutkimuksen ote, esitellään tutkimuskysymykset ja -aineisto sekä analyysimenetelmä ja -vaiheet. Seuraavassa luvussa esitellään saadut tulokset. Viides luku käsittelee tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta, kun taas kuudes luku on luonteeltaan pohdiskelua. Siinä esitellään myös jatkotutkimusehdotukset.

Idea tutkimukselle heräsi Muumilaaksoa katsottaessa ja kun sen havaittiin sisältävän paljon erilaisia tunteita. Muumit ovat aina olleet iso osa tutkijan elämää, ja oli tärkeää tehdä tutkimus aiheesta, jolla on myös henkilökohtaista merkitystä. Tutkimuksen kohteena olevaksi tunteeksi oli luontevaa valita pelko, sillä tutkija muistaa pelänneensä ja jännittäneensä pienenä monia asioita Muumeista. Etenkin Mörkö sai piiloutumaan sohvan taakse turvaan. Mieleen painuneet kuvat Muumipeikon jännityksestä, pystyyn nousseista karvoista ja suorana sojottavasta hännästä hänen säikähtäessään Mörköä ovat muistutus siitä, kuinka vahvana pelon tunne pienenä välittyi televisiosta. Toisaalta mielessä on myös Muumiperhe uhmaamassa vaaroja suunnatessaan seikkailuihin, sekä ajatus, että olisipa hienoa päästä itsekin joskus seilaamaan merelle ilman päämäärää tai vaeltamaan Yksinäisille vuorille.

Muumilaakson keräämät katsojaluvut (Finnpanel, 2020) osoittavat, että vaikka tutkijan omasta lapsuudesta Muumien parissa on jo aikaa, ovat Muumit edelleen ajankohtainen ilmiö ja keräävät ympärilleen lukuisia katsojia. Toiveena on, että tämän tutkimuksen myötä lasten tunnetaitojen tärkeys välittyy lukijalle ja osoittaa, että keinoja tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä löytyy kaikkialta ympäriltämme.

2 TUNTEET

Psykologi Carroll Izard (2011) toteaa, että tunnetieteen yksi vaikeimmista asioista on määrillä yksiselitteisesti mitä sanalla *tunne* tarkoitetaan. Yleisesti tunteen katsotaan olevan yksilön sisäinen tila, subjektiivinen tuntemus jostain, joka ilmenee toiminnassa (Puolimatka, 2004). On vaikea olla onnellinen, oikeasti olematta onnellinen.

Tunteet tekevät elämästä elämisen arvoista – ne luovat merkityksiä elämän pienille ja suurille tapahtumille. Ihminen pystyy kokemaan laajan kirjon erilaisia tunteita, joista jokaisella on oma tehtävänsä. Yleisesti niin kutsutuiksi perustunteiksi nimetään ilo, suru, viha, inho, hämmästys ja pelko, mutta lisäksi ihminen kokee elämänsä aikana muun muassa rakkautta, kateutta sekä onnellisuutta (Nummenmaa, 2019). Osa ihmisen kokemista tunteista juontaa juurensa evoluutiosta ja niiden tarkoituksena on ollut turvata ihmislajin selviytyminen esimerkiksi tunnistamalla lähestyvät vaarat sekä kiintymällä jälkikasvuun. Tunteet ovat auttaneet, ja auttavat meitä edelleen laittamaan asiat tärkeysjärjestykseen, oma hyvinvointi keskiössä. Ne ohjaavat tekemään asioita, jotka tuottavat esimerkiksi mielihyvää ja innostusta.

Tunteet toimivat myös vastareaktiona ympäristön tapahtumiin saaden meidät reagoimaan ja sopeutumaan yhteiskunnan arvoihin, normeihin ja moraalikäsitteeseen (Kokkonen, 2017). Lyhyesti ja ytimekkäästi voidaan todeta tunteiden siis säätelevän kaikkea toimintaamme ja tuovan merkitystä elämään.

Vaikka tunteet ovat meille kaikille tuttuja ja osa jokapäiväistä elämää, kokee jokainen meistä tunteet yksilöllisesti. Muun muassa kasvatus sekä kulttuuri osaltaan muokkaavat sitä, mitä ja miten tuntemme missäkin tilanteessa ja kuinka osoitamme sen (Puolimatka, 2004). Kuitenkin huolimatta siitä, että tunteet ovat yksilön sisäisiä tiloja (Mustonen, 2001), pystymme kuitenkin tulkitsemaan toistemme tunnetiloja kehon välittämien viestien avulla. Osa on selkeän näkyviä, kuten ilosta kielivä nauru tai kyynelleet, jotka vierähtävät poskelle kaatumisen jälkeen. Nämä toisille välittyvät signaalit mahdollistavat sosiaalisen

kanssakäymisen ja ne auttavat meitä ylläpitämään sosiaalisia suhteita ja välttämään tarkoitusperämme muille (Kokkonen, 2017).

Izard (2011) jakaa tunteet ensisijaisiin tunteisiin (engl. first-order emotions) ja tunneskeemoihin (engl. emotion schemas). Ensisijaisia, eli myös niin kutsuttuja perustunteita ovat Izardin mukaan pelko, kiinnostus, ilo, suru, viha sekä inho. Ne ovat tunteita, jotka ovat kehittyneet pääosin evoluution kautta ja ilmenevät usein nopeana tai automaattisena reaktiona ärsykkeeseen. (Izard, 2011.)

Ensisijaiset tunteet voidaan jakaa positiivisiin ja negatiivisiin tunteisiin. Positiiviset ensisijaiset tunteet ovat keskeisiä yksilön tavassa tulkita ja arvioida tilanteita, sekä vaikuttavat tapaan ajatella ja toimia sekä yksin että sosiaalisissa tilanteissa. Ne ovat Izardin (2011) mukaan vahvemmin läsnä koko elämän ajan, mutta negatiiviset ensisijaiset tunteet tulevat hänen mukaansa ilmi harvoin enää varhaisen lapsuuden jälkeen. Ne esiintyvät lähinnä esimerkiksi henkeä uhkaavissa hätätilanteissa, joissa edellytetään nopeaa ja lähes automaattista toimintaa tilanteesta selviytymiseksi. Vaikka negatiivinen ensisijainen tunne onkin ensimmäinen tapa reagoida tällaiseen tilanteeseen, muuttuu tunne kuitenkin nopeasti tunneskeemaksi yksilön havainnoidessa ympäristöä ja reagoidessa ympäristöään tarkemmin. (Izard, 2011.)

Tunneskeemalla tarkoitetaan sellaista sosiaalikognitiivista mallia, jolla yksilö havaitsee, tulkitsee, arvioi sekä reagoi sekä omiin että muiden tunteisiin (Leahy, 2019). Se on vuorovaikutusta, joka esiintyy tunteiden tuntemisen sekä korkeamman asteen kognitioiden, kuten ajatusten ja strategioiden välillä. Kognitiivinen toiminta auttaa yksilöä täydentämään ja ohjaamaan tunnekokemukseen vastaamista. (Izard, 2011). Tunneskeemat ovat läsnä jokapäiväisessä elämässä, lukuun ottamatta vauvaikää tai todella harvinaisia hätätilanteita, joissa korkeamman asteen kognitiivisille toiminnoille ei ole tilaa, ja jolloin yksilö toimii ensisijaisten tunteiden ohjaamana (Izard, 2011.) Izardin (2011) mukaan kaikki tunteet ovat toisistaan erillisiä, mutta erittäin vahvasti vuorovaikutuksessa keskenään sekä korkeamman asteen kognitiivisten toimintojen kanssa.

Izardin (2011) mukaan ensisijaiset tunteet ovat keskeinen tapa kokea tunteita varhaisessa lapsuudessa. Ensisijaiset tunteet eivät vaadi korkean asteen kognitiivisia toimintoja, vaan ne syntyvät vaistomaisena ja nopeana reaktiona koettuun tilanteeseen tai ärsykkeeseen. Lähes vastasyntynyt lapsi voi kuitenkin

kehittää myös alkeellisia tunneskeemoja esimerkiksi ilon sekä vanhempien hymyilevien kasvojen välille (Izard, 2007). Noin 3–5-vuoden iässä lapsi alkaa käyttää kieltä apunaan erilaisten tunnekokemusten nimeämiseen sekä itselleen (Izard, 2011) että muille, jolloin ensisijaiset tunteet sitoutuvat osaksi monimuotoisempaa tunneskeemaa (Izard, 2007). Hiljalleen kognitiivisten taitojen kehittyessä lapsen tunnekokemuksiin tulee mukaan myös monimuotoisempaa ajatustyötä esimerkiksi oman toiminnan seurauksista ja näin ensisijaisen tunteen aiheuttama tunnereaktio muuttuu tunneskeemaksi (Izard, 2007).

2.1 Tunteiden säätely

Yksinkertaisimmillaan tunteiden säätely (engl. emotion regulation) on yksilön tapa vaikuttaa tunnekokemuksiensa laatuun, keston ja intensiteettiin (Kokkonen, 2017). Tunteita säätelemällä pystytään hallitsemaan ympäristöstä välittyvää tunnetietoa ja kokemaan sitä kuormittumatta, sekä vaikuttamaan siihen, millä tavalla omat tunneviestit välittyvät muille. Tunteiden säätely on tarpeen, jotta elämässä vallitsisi tasapaino ja jotta ihmissuhteita olisi mahdollista ylläpitää sekä vahvistaa. Tiivistetysti voidaan todeta, että tunteiden säätely mahdollistaa sosiaalisen elämämme, tukee psyykkistä hyvinvointia sekä auttaa meitä luomaan suhdetta ympäröivään maailmaan. (Kokkonen, 2017.)

Aikuinen on tärkeässä roolissa lasten tunnetaitojen kehityksen kannalta. Itse tunteeseen ei kasvatuksella pystytä vaikuttamaan, mutta sillä voidaan vaikuttaa siihen, kuinka lapsi oppii ilmaisemaan sekä tiedostamaan omia tunteitaan (Puolimatka, 2004). Izard (2007) kuvaa jo muutaman kuukauden ikäisen lapsen esimerkiksi eläytyvän ja matkivan vanhempiensa kasvojen ilmeitä, mallintaen näin perustunteita, kuten iloa ja surua. Myös tunneskeemat, jotka alkavat rakentua yhdessä koetun tunteen ja siihen liittyvien ajatusten, muistojen ja toimitapojen kanssa, nivoutuvat lapsella ympäristön ja vanhempien tuomien käytösmallien kautta. Aikuinen auttaa lasta ilmaisemaan tunteita tilanteeseen sopivalla tavalla, sekä pyrkii rauhallisin ottein tasoittamaan lapsen kokemia tunnekuohuja (Zeman et al., 2006).

Jo alle kolmivuotias lapsi mallintaa ympärillään tapahtuvaa tunteiden säätelyä sekä käsittelyä, ja ottaa siitä vaikutteita omaan tunteiden säätelyynsä (Goleman, 1997). Taaperoiässä lapsi oppii ymmärtämään ja tunnistamaan

laajemmin erilaisia tunteita, sekä käyttämään kieltä apuna vaikeidenkin tunnekokemusten sanoittamiseen (Zeman et al., 2006). Tullessaan kuuden vuoden ikään, on lapsella käytössä jo laajempi kirjo selviytymiskeinoja erilaisten tilanteiden varalle. Lapsi ymmärtää, että ilmein, sanoin ja elein ilmaistu tunne ei välttämättä aina vastaa yksilön sisäistä tunnetta (Zeman et al., 2006). Lapsi osaa myös itse piilottaa todellisen tunteensa, ja esimerkiksi kiittää lahjasta, joka ei välttämättä täysin vastaisikaan omia toiveita (Puolimatka, 2004).

Lapsen ikätasolle soveltuvat mediasisällöt tarjoavat lapselle kokemuksia, joiden avulla hän voi turvallisesti harjoitella erilaisten tunteiden hallintaa, säätelyä ja ilmaisemista. (Mustonen, 2001; Mustonen, 2009.) Median tarjoamat sisällöt mahdollistavat tunteiden kokemisen ja niiden säätelyn harjoittelun monipuolisessa ja turvallisessa ympäristössä, kunhan ohjelman sisältö on lapsen kehitystasolle sopivaa. Mediasisällöissä tunteet pyritään esittämään mahdollisimman selkeästi ja yksiselitteisesti, jotta katsojan on helppo tunnistaa ne ja seurata tarinankulkua. (Mustonen, 2001.)

Mediasisällöt välittävät lapselle informaatiota tunteista ja hän poimii median tuottamista sisällöistä tunneilmaisun tapoja. Median avulla lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään tunteita, kuten rakkautta, surua ja raivoa, sekä havaitsemaan niiden aiheuttamaa käyttäytymistä ja kehon fysiologisia reaktioita. Elämää kunnioittavien sisältöjen tuottamat mallit elämästä saattavat puolestaan lisätä katsojensa empatiaa ja suvaitsevaisuutta. Mitä vieraampia ja kaukaisempia median käsittelemät tunteet ovat, sitä vahvemmin katsoja myös omaksuu median tuottamaa mallia. (Mustonen, 2009.)

Tunnetaitoja mediasta opitaan samaistumisen kautta. Samaistumisella tarkoitetaan prosessia, jossa yksilö eläytyy toisen tilanteeseen ja sijaiskokemusten myötä ottaa osaa tämän kokemukseen (Maccoby & Wilson, 1957). Tarkastelemalla samaistumista median näkökulmasta, on kyse yleensä mediasankareihin kohdistuvasta toivesamaistumisesta (Mustonen, 2001). Lapsen lempisatujen sankareilla on tärkeä rooli lapsen psykologisessa kehityksessä, ja lapsi kokeekin voimakkaita samaistumiskokemuksia sekä sukupuolistereotyyppisiä fantasioita tarinoihin liittyen (Salokoski & Mustonen, 2007). Samaistumiseen vaikuttaa myös hahmon luonne, sillä mustavalkoisesti ajattelevan lapsen on helpompaa samaistua yksinkertaiseen, hyvään hahmoon.

Myötätunto ja vastenmielisyys toimivat lapsen mittarina samaistumisessa enemmän kuin se, onko jokin oikein vai väärin. (Mäki & Kinnunen, 2005.)

Tarinat lisäävät mielikuvitusta ja mahdollistavat mielikuvien luomisen. Vastakkainasettelua sisältävät tarinat antavat lapselle tilaisuuden kokea sekä pelon että onnistumisen tunteita. Onnellisesti loppuvat sadut luovat lapseen uskoa siitä, että kuten myös sadun samaistumisen kohteena ollut hahmo, myös hän tulee omassa elämässään onnistumaan ja saamaan apua sitä tarvitessaan. (Mäki & Kinnunen, 2005.)

2.2 *Pelko tunteena*

Kaikki tuntevat joskus pelkoa. Se on hallitseva, vaistomainen tunne, jonka tarkoituksena on pitää meidät turvassa vaaroilta (Peltonen, 2000). Pelko voi kuitenkin kohdistua oikeastaan mihin vain – ei siis pelkästään konkreettisiin vaaroihin. Myös itse pelkoa voi pelätä.

Pelon voi määritellä usealla eri tavalla riippuen siitä, miltä kannalta sitä tulkitaan. Psykologi ja neurotieteilijä Kevin S. LaBar (2016) määrittelee pelon negatiivissävytteiseksi tunteeksi, joka aiheuttaa kehossa puolustusreaktion koettua uhkaa vastaan. Yksilön subjektiivinen tunne pelosta täydentää kehon kokemaa reaktiota. Yleensä pelon kohde on selkeästi nimettävissä.

Nummenmaa (2019) puolestaan kuvaa kirjassaan pelkoa evoluution myötä kehittyneenä tunteena, jonka tarkoituksena on pitää ihminen hengissä ja suojella ikäviltä yllätyksiltä. Pelko virittää aistit ja tarkkaavaisuuden äärimilleen ja valmistaa kehoa joko taistelemaan tai pakenemaan (Nummenmaa, 2019). Se voimistaa verenkiertoa ja lisää veren määrää suurissa lihaksissa. Kuitenkin ennen pakenemista pelko saa kehon lamaantumaan hetkeksi, jotta jää aikaa pohtia, kuinka tilanteessa on paras edetä. (Goleman, 1997.) Pelon on määrä aiheuttaa kehossamme epämiellyttävää oloa, jotta hankkiutuisimme pelottavasta tilanteesta mahdollisimman nopeasti eroon (Nummenmaa, 2019).

Pelon voidaan myös katsoa olevan reaktio vahingon tai pahan uhkaan. Uhka voi olla joko fyysinen tai psykologinen. (Ekman & Cordaro, 2011). Ekman ja Cordaro (2011) liittävät pelon myös vihan tunteeseen, todeten pelon olevan usein vihan tunteen taustalla. Pelolla on tehtävänsä lasten tunnekirjossa. Se suojelee lapsia eri kehitysvaiheissa, varoittaa lähestyvistä uhasta ja valmistaa

sekä mieltä, että kehoa toimimaan mahdollisen vaaran uhatessa. (Hannukkala et al., 2015.)

Pelko voi ilmetä monin eri keinoin, joista esimerkiksi ahdistus on yksi tapa. Se syntyy epävarmuudesta tulevaa kohtaan ja siinä, missä pelko saa yleensä aikaan taistele tai pakene -reaktion, ahdistus ennemminkin valmistaa yksilöä kohtaamaan uhan. Ahdistus on pitempikestoisempaa kuin pelon tunne, keskittyy yleensä tulevaisuuteen ja sillä on harvemmin yhtä tiettyä kohdetta. (LaBar, 2016.) Pelko voi ilmetä myös esimerkiksi kutkuttavana jännityksenä, jonka pariin hakeudumme tarkoituksella (Peltonen, 2000). Tästä esimerkkejä ovat kauhuelokuvat, vuoristoradat tai urheilu.

Pelkoa on tutkittu paljon (Gullone, 2000). Sitä pidetään yleisesti yhtenä perustunteistamme ja se on vaikuttanut vahvasti ihmislajin selviytymiseen (Gullone, 2000). Pelon tunteen perusta löytyy pitkältä evoluutiosta ja esimerkiksi eläimiä tutkimalla saadaan verrannollista tietoa myös ihmisten kokemasta pelosta (LaBar, 2016).

Varhaiskasvatusikäisten lasten pelkoa on tutkittu, mutta selkeästi vähemmän kuin pelkoa yleisesti tai kouluikäisten lasten kokemia pelkoja (Lahikainen et al., 2006). Mitä vanhemmaksi lapsi kasvaa, sitä konkreettisemmaksi pelon kohteet muuttuvat (Peltonen, 2000). Pienten lasten keskuudessa yleisiä pelon kohteita ovat eläimet ja mielikuvitusahmot, (Korhonen et al. 2007; Muris & Merkelbach, 2000; Valkenburgh, 2004), televisio-ohjelmiin liittyvät pelot (Korhonen et al., 2007; Muris & Merkelbach, 2000), pimeä sekä korkeat paikat (Spence et al., 2001; Valkenburgh, 2004). Huomionarvoista on, etteivät vanhemmat aina ole tietoisia lastensa pelon kohteista. Lahikainen kollegoineen (2006) on tutkinut vertaillen suomalaisten ja virolaisten lasten pelon kohteita, kysyen sekä lasten että heidän vanhempiansa näkemyksiä niistä. Tutkimuksessa selviää, että lasten ja vanhempien näkemykset pelottavista asioista eroavat ja vanhemmat usein aliarvioivat lastensa pelot. Lasten pelkoja pidetään usein yleisinä, hetkellisinä ja väliaikaisina (Korhonen, 2008).

2.3 Lasten televisioipelot

Lasten kokemat televisioipelot ovat yleisiä. Televisiosta pelätään erilaisia asioita, mutta useissa tutkimuksissa erityisesti mielikuvitusahmot mainitaan pelottaviksi.

Tällaisia mielikuvitushahmoja ovat esimerkiksi haamut, hirviöt, noidat, lohikäärmeet ja avaruusoliot (Valkenburg et al., 2000). Television sisällöt ovat omiaan ruokkimaan tätä pelkoa, sillä monet lastenohjelmat sijoittuvat mielikuvituksellisiin maisemiin ja sisältävät usein myös ”pahiksia”, jotka herättävät luonnollisesti pelkoa nuorissa katsojissa. Lahikaisen ja muiden (2003) tutkimuksessa selvisi, että vaikka lapset saattoivatkin ymmärtää eron toden ja fantasian välillä, ei tietäminen vähentänyt heidän kokemaansa pelkoa. Tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa lapset kuvasivat, kuinka välillä todellisuus ja mielikuvitus sekoittuivat lapsen mielessä (Lahikainen et al., 2003).

Hahmojen lisäksi lapset pelkäävät ohjelmissa myös väkivaltaa, tulipaloja sekä onnettomuuksia (Korhonen, 2008; Valkenburg et al., 2000). Väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi puukotuksia ja tappeluita, verta, murhia ja ampumista (Valkenburg et al., 2000). Näiden lisäksi myös eläinten, sekä tuttujen että tuntemattomien, pelko on yleistä (Lahikainen et al., 2003).

Huomionarvoista on, että lapset osoittavat yhä enemmän pelon tunteita myös lastenohjelmia kohtaan. Tämä tulee esille esimerkiksi Piia Korhosen (2008) väitöskirjassa, jossa hän tutkii lasten televisiopelkoja, niihin liittyviä painajaisunia sekä pelonhallintakeinoja. Aineistona on toiminut haastatteluaineisto sekä vuodelta 1993 että vuodelta 2003. Tuloksissa käy ilmi, että televisiopelot ovat yleisiä 5–6-vuotialla lapsilla ja yli 70 % lapsista kumpanakin vuonna kertoo pelkäävänsä yhtä tai useampaa televisio-ohjelmaa. Kuitenkin siinä missä vuonna 1993 lastenohjelmia pelkäsi vain 13 %, niin 10 vuotta myöhemmin lastenohjelmia pelkäsi 55 % lapsista. (Korhonen, 2008.)

Muutos varmasti kielii useammastakin asiasta, mutta ainakin siitä, että lastenohjelmien sisällöt ovat muuttuneet hurjemmiksi. Lapsilta pyritään saamaan tunnereaktioita irti, ja ohjelmista pyritään luomaan vetovoimaisia ja koukuttavia. Lapset itse ilmoittavat nauttivansa ohjelmista, jotka ovat hyviä, kivoja ja jännittäviä (Valkonen, 2012). Jännityksellä on kuitenkin rajansa, ja se saattaa yli mennessään laukaista pelkoreaktion. Televisiossa nähty jännittävä ohjelma saattaa haastaa lapsen turvallisuuden tunteen ja pakottaa lapsen ponnistelemaan, jotta hän saa tilanteen taas hallintaansa. Mikäli lapsi onnistuu siinä, saa hän itselleen positiivisia kokemuksia pelon tunteen itsenäisestä hallinnasta. Kuitenkaan aina hallinta ei onnistu, jolloin televisiossa nähty

pelottava asia saattaa jäädä lapselle turvattomuutta aiheuttavaksi tekijäksi. (Korhonen & Valkonen, 2006.)

Lapsen ikä, ajattelu ja kokemukset ovat yhteydessä lapsen kokemiin televisiopelkoihin. Iän tuomia eroja pelon kohteissa ja kokonaisvaltaisuudessa voidaan selittää lapsen kognitiivisen taitojen kehityksen kautta. Smith ja Wilson (2002) esittävät kolme lapsen kehitykseen liittyvää kognitiivista taitoa, jotka kaikki vaikuttavat siihen, millaisia kykyjä lapsella on tulkita näkemäänsä. Ensimmäisenä on lapsen taito tulkita suullisesti esitettyä puhetta (Smith & Wilson, 2002). Pienellä, alle kouluikäisellä lapsella on vielä vajavainen sanavarasto, joten vaikeiden termien, lauseiden ja sanaleikkien ymmärtäminen saattaa vaikeuttaa kokonaistilanteen hahmottamista. Toisekseen myös lapsen kyky erottaa fakta ja fiktio toisistaan on yhteydessä lapsen tulkintataitoihin (Smith & Wilson, 2002). Noin neljävuotiaaseen saakka lapsi uskoo, että kaikki televisiossa nähty on totta. Kuusivuotiaasta voidaan jo haastaa ajattelemaan, onko kaikki välttämättä aivan totta. Kouluikäinen lapsi puolestaan alkaa jo ymmärtää eroa toden ja fantasian välillä. (Valkenburg, 2004.) Vanhetessaan lapsi tajuaa, että televisiossa nähty fantasiateemainen pelko ei pysty vahingoittamaan samalla tavalla kuin oikea, realistisempi vaara pystyy (Smith & Wilson, 2002).

Kolmanneksi Smith ja Wilson (2002) nostavat kyvyn prosessoida informaatiota. Alle kouluikäinen lapsi keskittyy usein vain näkemäänsä, jättäen muut seikat vähemmälle huomiolle. Hieman vanhemmat lapset osaavat ottaa huomioon myös muita seikkoja.

Myös lapsen sosiaaliset suhteet, kuten suhde lapsen ja vanhemman välillä vaikuttavat siihen, kuinka lapsi ymmärtää television sisältöjä. Tekemällä eroa erilaisten ohjelmatyyppien, kuten fantasian, uutisten ja dokumenttien välille, aikuinen pystyy tarjoamaan lapselle välineitä tunnistaa esimerkiksi tosi ja fantasia toisistaan. Myös yksittäisen ohjelman sisällä on usein sekä tosia että epätosia piirteitä, joita sanoittamalla ja selventämällä lapsi oppii tunnistamaan näitä itsekkin. Aikuisen kanssa käytyjen keskustelujen avulla lapsi hiljalleen kokoaa television kautta saatua kuvaa todellisen maailman luonteesta. (Messaris, 1986).

Koska pienellä lapsella ei ole vielä kykyä käsitellä kaikkea näkemäänsä ja median kautta välittyviä tunteita, on tärkeää, että aikuinen on lapsen saatavilla sekä fyysisesti ja psyykkisesti lapsen tarvitessa tukea tai lohdutusta. Korhosen (2008) väitöskirjasta käy ilmi, että lähes kaikki lapset katsovat

televisiota vanhempien kanssa yhden tai useamman kerran viikossa, ja että ohjelmien sisällöistä keskustellaan yhdessä. Olennaista aikuisen läsnäolossa onkin se, että lapsi pääsee käsittelemään tarpeen vaatiessa tunteitaan turvalliseksi koetun aikuisen kanssa, eikä joudu painimaan niiden kanssa yksin (Korhonen & Valkonen, 2006).

Läsnäolon ja keskustelun lisäksi lapsi tarvitsee kontrollia, ja lasten television katselua on hyvä kontrolloida vanhempien toimesta. Päävastuu pienten lasten median käytöstä ja television katselusta on pitkälti vanhemmilla (Noppari, 2014). Tutkimukset ovat osoittaneet, että lähes kaikki vanhemmat rajoittavat lasten television katselua sekä määrällisesti että sisällöllisesti (Pennonen, 2006; Korhonen, 2008).

Kaikki lapset eivät pelkää samoja asioita ja jokaisen kokema pelko on yksilöllistä. Samoin ovat keinot hallita pelottavaa kokemusta (Korhonen & Valkonen, 2006). Korhonen ja Valkonen (2006) ovat tutkineet 5–6-vuotiaiden lasten televisiopelkoja ja pelonhallintakeinoja. Aineistona toimi Kuopiossa ja Helsingissä vuonna 2003 kerätty haastatteluaineisto *Lasten hyvinvointi ja media yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa* -projektin tiimoilta. Heidän löydöstensä mukaan lasten televisiopelot ovat yleisimpiä lapsuusajan pelkoja ja lapset pelkäävät erityisesti painajaisia, sotaa, aseita ja väkivaltaa sekä mielikuvitusolentoja. Kohdatessaan pelottavaa sisältöä televisiossa, on lasten toiminnassa havaittavissa kolme erilaista pelonhallintakeinoa, sekä pelonhallintakeinojen puuttuminen. Nämä keinot ovat pakeneminen, sosiaalinen tuki sekä kognitiiviset hallintakeinot. (Korhonen & Valkonen, 2006.)

Vastaavanlaisen jaon ovat tehneet Valkenburg, Cantor ja Peeters (2000), jotka jakavat tutkimuksessaan lasten televisiopelkojen hallintakeinot neljään luokkaan: fyysiset keinot, kognitiiviset keinot, sosiaalinen tuki sekä pakeneminen. Lasten pelonhallintakeinoja yleisesti tutkinut Tiina Kirmanen (2000) puolestaan jakaa pelonhallintakeinot kahtia: ympäristöön vaikuttaminen ja tunteeseen vaikuttaminen. Ympäristöllä vaikuttamisella tarkoitetaan niitä keinoja, joilla pyritään poistamaan tilanteeseen sisältyvä uhka. Tunteeseen vaikuttavien hallintakeinojen tarkoitus on käsitellä uhkaavan tilanteen aiheuttamia tunteita. (Kirmanen, 2000). Kirmanen (2000) luokat sisältävät samantyylistä jaottelua, kuin Valkosen ja Korhosen (2006) sekä Valkenburgin ja muiden (2000) luokat.

Pakenemisella tarkoitetaan tilanteesta poistumista tai symbolista pakenemista, kuten silmien sulkemista (Kirmanen, 2000). Se on keino, johon turvaudutaan, kun lapsi kokee sen parhaaksi tavaksi päästä eroon pelottavan asian aiheuttamasta tunteesta tai mielipahasta. Pakeneminen saattaa jossain tilanteissa olla myös lähes automaattinen reaktio tilanteeseen. (Korhonen & Valkonen, 2006).

Sosiaalinen tuki, eli vanhempien tai muun läheisen tuoma tuki on lapselle nopea, helppo ja luonteva pelonhallintakeino (Korhonen & Valkonen, 2006; Valkenburg et al., 2000). Tukea voi saada myös lemmikiltä (Korhonen & Valkonen, 2006). Fyysinen läheisyys turvalliseksi koetun läheisen kanssa helpottaa oloa, ja saadessaan lohdutusta, turvautuu lapsi sosiaaliseen tukeen jatkossakin. Mikäli lapsen hädän tunteeseen ei vastata, hän todennäköisesti turvautuu seuraavaksi muihin hallintakeinoihin.

Pienellä lapsella kognitiiviset pelonhallintakeinot eivät ole yleisimpiä, mutta kuitenkin olemassa olevia keinoja. Ne lisääntyvät iän myötä lapsen kognitiivisten taitojen kehittyessä, mutta myös lapsen oppiessa tiettyjen toimintojen vähentävän pelkoja. (Korhonen & Valkonen, 2006.) Valkenburgin ja muiden (2000) mukaan yleisimpiä televisiopelkojen hallintakeinoja pienillä lapsilla ovat uskottelu pelottavan televisio-ohjelman loppumisesta, kanavan vaihtaminen tai katselun ajankohdan tai sisällön kontrollointi.

2.4 Lasten Muumeihin kohdistuvat pelot

Elämä Muumilaaksossa on usein leppoisaa, mutta aina silloin tällöin Muumiperhekin kohtaa elämässään vaikeuksia ja pelottavia asioita. Muumien luoja Tove Jansson on kertonut avoimesti siitä, kuinka pelko ja kauhu kuuluvat hänen mielestään myös lasten maailmaan. Pelko toimii vastavoimana turvallisuuden tunteelle ja antaa sille syvemmän merkityksen. (Jansson, 2017.)

Muutamassa kotimaassa tehdyssä lasten televisiopelkoja tutkineessa tutkimuksessa on mainittu lasten pelko Muumeihin liittyviin asioihin. Sekä Pennosen (2006) että Korhosen (2008) tutkimuksissa aineistoista nousi esille lasten pelko Muumilaakson tarinoita kohtaan. Huomionarvoista on, että molemmissa tutkimuksissa lapset ilmoittivat eniten pelkoa herättäväksi ohjelmaksi Muumilaakson tarinat (Korhonen, 2008; Pennonen, 2006) mutta

toisaalta Suonisen (2014) mediabarometrissä Muumilaakson tarinat ovat lasten toiseksi suosituin ohjelma Pikku Kakkosen jälkeen. Tästä voidaan päätellä, että vaikka osa sisällöstä on lasten mielestä pelottavaa, ei pelko kuitenkaan hallitse koko katsomiskokemusta. On kuitenkin huomioitava se, että koska ohjelma on suosittu, mainitaan se pelottavana ohjelmana usein myös siksi.

Mörkö nimetään pelkoa herättäväksi hahmoksi Muumeissa useiten. (Korhonen, 2008; Korhonen & Lahikainen, 2008; Pennonen, 2006). Mörön lisäksi mainintoja saavat myös hattivatit, Haisuli, Jäärouva ja Noita (Korhonen, 2008; Pennonen, 2006). Aikuisen silmin katsottuna on helppo ymmärtää, miksi esimerkiksi iso, ilmeetön ja hyinen Mörkö aiheuttaa pelkoreaktion. Hattivatitkin ovat karvoja nostattava näky lipuessaan ilmeettöminä eteenpäin laumana sähkön kipunoidessa heidän ympärillään. Televisiossa kuvaan yhdistyy lisäksi äänimaailma, joka täydentää katsomiskokemusta ja auttaa vahvistamaan ohjelman välittämää tunnetta (Mustonen, 2001) – tässä tapauksessa jännitystä ja pelkoa. Korhosen ja Lahikaisen (2006) tutkimuksessa tulee ilmi, että audiovisuaaliset elementit itsessään, kuten kovat äänet, ovat myös aiheuttaneet lapsessa pelkoa.

Edellisten tutkimusten lasten muumiaiheiset pelot ovat ilmaistu liittyen Muumilaakson tarinoihin. Tässä tutkimuksessa aineistona käytettävästä Muumilaaksosta ei ole löydettävissä mainintoja. Voidaan kuitenkin olettaa sen herättävän lapsissa yhtä lailla jännityksen ja pelon tunteita, sillä sekin sisältää lasten pelottaviksi nimeämiä hahmoja, kuten Mörön, hattivatteja sekä Jäärouvan. Muumilaaksossa on myös kohtauksia, joissa käsitellään lasten kuvailemia televisiopelejä. Pennosen (2006) tutkimuksessa tulee esille lasten pelko luonnonvoimien aiheuttamaan vahinkoon. Esimerkiksi jaksossa Kelluva teatteri Muumilaakso joutuu tulvan saartamaksi, ja Muumit pakenevat muumitalosta kelluvan teatterin kyytiin. Lapset mainitsevat pelkäävänsä myös muita onnettomuuksia, kuten tulipaloja (Pennonen, 2006; Korhonen, 2008; Valkenburg et al., 2000). Muumilaaksossa tuli on esillä esimerkiksi jaksossa Muumipapan uusi yritys, jossa Viljonkan pihan aita syttyy palamaan. Jaksossa Kummitustarina puolestaan seikkailee pelottava kummitus, jonka lapset nimeävät usein pelottavaksi mielikuvitushahmoksi (Valkenburg et al., 2000).

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan sitä, millaisia malleja Muumilaakso -animaatio tarjoaa pelottavien asioiden kohtaamiseen. Aihe on rajattu koskemaan Korhosen (2008) ja Pennosen (2006) tutkimuksista esille nousevia muumihahmoja, joiden lapset kertovat aiheuttavan heissä pelon tunteita. Kaikki Muumilaakson tarinoiden pelkoa aiheuttavat hahmot eivät ole esiintyneet Muumilaaksossa, joten tässä tutkimuksessa keskitytään Mörköön, hattivatteihin sekä Jäärouvaan. Rajausta perustellaan myös sillä, ettei aineisto paisuisi liian laajaksi kandidaatin tutkielmaan.

Tässä tutkimuksen toteutukseen liittyvässä luvussa esitellään ensimmäiseksi tutkimustehtävä sekä siihen liittyvät tutkimuskysymykset. Sen jälkeen kuvataan tutkimusote sekä esitellään aineisto ja sen analyysivaiheet.

3.1 Tutkimustehtävä

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millä tavalla Muumilaakso-animaatiosarjan hahmot suhtautuvat Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan ja millä tavalla heidän suhtautumisensa näkyy eleissä ja kuuluu puheessa. Perimmäisenä ideana on tutkia sitä, millaisen mallin pelottavien asioiden kohtaamiseen Muumilaakso -sarja antaa katsojilleen. Tarkempi rajaus Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan nousee aiempien tutkimusten kautta, joissa lapset itse ovat nimenneet näiden Muumeista tuttujen hahmojen herättävän pelon tunteita.

Tutkimustehtävää lähestytään pääkysymyksellä, johon liittyy lisäksi alakysymys:

- Millä tavalla Muumilaakson hahmot suhtautuvat Muumilaakso -animaatiossa Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan kohdatessaan heidät tai keskustellessaan heistä?

- Millä tavalla suhtautuminen näkyy hahmojen eleissä ja kuuluu puheessa?

Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisten, eli laadullisten tutkimusmenetelmien keinoin. Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena ei ole tuottaa tilastollisesti yleistettävää tietoa, vaan pyrkiä ymmärtämään tiettyä toimintaa, antaa teoreettisia näkökulmia jollekin toiminnalle tai pyrkiä kuvaamaan jotain ilmiötä tai tapahtumaa. Joukkotiedotuksen tuote, jollaiseksi Muumilaakso lasketaan, voidaan analysoida käyttäen tietyin ehdoin sovellettua sisällönanalyysia tai vaihtoehtoisesti diskurssianalyysia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Tarkemmin määriteltynä kyseessä on laadullinen tapaustutkimus, jossa tarkasteltavan kohteena on usein jokin tapahtumakulku tai ilmiö (Laine et al., 2015). Tapaustutkimuksessa tutkimuksen alla oleva ilmiö liitetään aina kiinteästi kontekstiinsa (Vuori, 2021). Tässä tutkimuksessa ilmiönä on Muumilaakson hahmojen suhtautuminen Mörköön, hattivatteihin sekä Jäärouvaan ja se sijoittuu Muumilaaksoon, jossa Muumilaakso -animaation hahmot elävät. Tapaustutkimuksessa, kuten ei laadullisessa tutkimuksessa yleisestikään, ole tarkoitus pyrkiä laajaan yleistykseen, vaan enemmän siihen, että kuvaus tutkimuskohteesta tarjoaa mahdollisuuden oppia uutta sekä soveltaa saatua tietoa myös muissa yhteyksissä (Vuori, 2021).

3.2 *Aineisto*

3.2.1 Muumilaakso

Muumilaakso (engl. Moominvalley) on suomalaisen Gutsy Animations -yhtiön tuottama animaationsarja. Sarjan tuotannossa on myös mukana suomalainen Yle sekä Iso-Britannialainen SKY. Muumilaakso perustuu kirjailija – taiteilija Tove Janssonin muumikirjoihin sekä Lars Janssonin Muumipeikko -sarjakuvaan. Muumilaakson ohjaajana toimii Steve Box ja käsikirjoituksesta vastaavat Mark Huckerby sekä Nick Ostler. 1. kaudella sarjan tuottajana toimii John Woolley ja 2. kaudella Louise Holmes. Sarjan taiteellinen johtaja on Marika Makaroff. (Gutsy Animations, 2021). Gutsyn (2021) kotisivuilla kuvaillaan Muumilaakson olevan hyväntuulinen sarja, jossa seurataan Muumipeikon kasvua ja kohtaamisia

perheen ja ystävien kesken, oppien samalla lisää omasta ihmisyydestämme, suhteistamme ja tunteistamme. Muumilaakson 1. kausi on ollut saatavilla Yle Areenassa 25.2.2019 alkaen (Gutsy Animations, 2019) ja 2. kausi 2.3.2020 (Gutsy Animations, 2020b) alkaen. Ensimmäisen kauden avausjakso keräsi ensimmäisen viikon aikana 1.38 miljoonaa katsojaa (Yle, 2019) ja Muumilaakso oli suoratoistopalveluiden vuoden 2019 katsotuin ohjelma (Finnpanel, 2020).

3.2.2 Aineiston esittely

Tutkimuksen aineisto koostuu seitsemästä (7) Muumilaakso -animaation jaksosta. Neljä (4) jaksoa sijoittuu Muumilaakson 1. kaudelle ja kolme (3) sarjan 2. kaudelle. Jaksot ovat pituudeltaan 21 tai 22 minuuttia ja tutkimuksen teon aikaan saatavilla Yle Areenassa seuraavan viiden vuoden ajan. Aineistona käytetyt jaksot ovat lueteltuna liitteessä 1.

Aineisto on rajattu koskemaan jaksoja, joissa esiintyy joko hattivatti tai hattivateja, Mörkö tai Jäärouva. Tässä tapauksessa esiintymisellä tarkoitetaan sellaista kohtausta, jossa joku edellä mainittu on läsnä jonkun hahmon tai hahmojen puheessa tai hahmo kohtaa hattivatin, hattivateja, Mörön tai Jäärouvan kasvotusten tai ne ovat muuten selkeästi esillä kerronnassa. Rajaus perustuu lasten Muumilaakson tarinoihin kohdistamiin televisiopelkoihin. Vaikka tutkimuksessa käsitelläänkin Muumilaaksoa, tutkimuksen rajaus on perusteltua pohjata Muumilaakson tarinoihin, sillä hahmot sekä tarinan perusluonne ovat samanlaisia molemmissa sarjoissa.

Suurin osa Muumilaakson jaksoista on sallittuja kaiken ikäisille, mutta pelottavimmat jaksot on luokiteltu sallittaviksi vasta yli 7-vuotiaille katsojille. Ikärajoitettuja jaksoja on Muumilaaksossa kahdeksan (8), joista tutkimuksessa on mukana viisi (5). Tutkimuksessa korostetaan näkökulmaa siitä, ettei lapsen tulisi katsoa pelottavaa sisältöä yksinään. Ikärajoista voidaan joustaa 3 vuotta, kun ohjelmaa katsotaan aikuisen seurassa (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, 2021).

Tutkimuksen ulkopuolelle jätetyt jaksot käsittelevät luopumista, sisältävät myrskyjä ja aaveita sekä veneonnettomuuden. Vaikka tutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista tutkia myös näitä jaksoja, ne päätettiin jättää ulkopuolelle ja keskittyä lasten Muumilaakson tarinoiden kautta esille nousseisiin pelkoihin.

Rajaus perustellaan aiemman tutkimuksen tuoman tiedon valossa lasten Muumeihin kohdistetuista peloista ja mahdollistaa tutkimuksen pysymisen kandidaatin työn tekemiselle asetetuissa aikarajoissa.

3.3 *Aineiston analyysi*

Tutkimuksen analyysi on toteutettu käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jota voidaan hyödyntää esimerkiksi dokumenttien analyysiin silloin, kun tavoitteena on kuvata tutkimuksen alla olevaa ilmiötä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä tutkimuksessa dokumentilla tarkoitetaan Muumilaakson jaksoja. Jaksoista pyritään löytämään ja kuvailemaan erilaisia tapoja suhtautua pelkoon.

Analyysissä on hyödynnetty Tuomen ja Sarajärven (2018) listausta laadullisen tutkimuksen analyysin vaiheista, jossa aineisto rajataan kiinnostuksen mukaan, litteroidaan, luokitellaan ja tuloksista kirjataan yhteenveto.

Aineistoa lähestyttiin katsomalla läpi Muumilaakson 1. ja 2. kauden jaksot, joita on yhteensä 26. Jaksot katsottiin suoraan Yle Areenasta. Analyysissä hyödynnettiin Areenan omaa työkalua, jolla jaksosten nopeutta pystyi säätelemään. Jaksoista tarkempaan analyysiin valittiin ne, joissa esiintyi joko Mörkö, hattivatteja tai Jäärouva. Jaksoista litteroitiin kohdat, joissa edellä mainitut hahmot näkyivät, niistä puhuttiin tai ne olivat muuten selkeästi esillä kerronnassa. Litteroitua tekstiä seitsemästä (7) jaksosta tuli yhteensä 13 sivua 1,5 rivivälillä ja fonttikoolla 12.

Litteroidusta tekstistä eroteltiin taulukkoon tekstiä neljään sarakkeeseen, joiden otsakkeet olivat ”hahmo”, ”eleet”, ”puhe” sekä ”tilanne”. Litteroidussa tekstissä hahmojen puhe oli alkuperäismuodossaan, ja hahmojen eleet sekä tilanne kuvailtuna mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Kun nämä alkuperäisilmaukset siirrettiin taulukkoon, muutettiin ne myös samalla tiiviimpään ja yksinkertaisempaan muotoon. Tätä vaihetta Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat pelkistämiseksi, jolla tarkoitetaan aineiston muuttamista muotoon, jossa siitä jää jäljelle vain tutkimukselle olennainen data.

Taulukosta eleet ja puhe ryhmiteltiin alaluokkiin. Ryhmittelyssä aineistosta etsitään käsitteitä, jotka kuvaavat samaa ilmiötä, ja jotka voidaan yhdistää eri luokiksi (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tässä vaiheessa aineisto siirrettiin

sähköisestä muodosta paperille ajatuskartan muotoon. Ajatuskartta on luonteva tapa hahmottaa kokonaistilannetta ja aineiston pienehkö koko mahdollisti ajatuskartan hyödyntämisen analyysissä. Ajatuskartan reunoille kirjattiin alaluokat, sekä kyseisessä alaluokassa esiintyneet eleet ja puhe. Yhteisiä tekijöitä lähdettiin pohtimaan ja alaluokista muodostui lopulta neljä pääluokkaa, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Pääluokat, sekä niiden alaisuudessa olevat alaluokat ovat esiteltynä tuloksissa.

TAULUKKO 1. Esimerkki pelkistämisestä

Hahmo	Eleet	Puhe	Tilanne
Muumipeikko	Nostaa lamppukäden korkealle, lyö toisella itseään otsaan. Nostaa katseen Mörköön, lamppukäsi edelleen korkealla ja toinen löyhästi nyrkissä rinnalla.	Tajuaa lampun kiinnostavan Mörköä.	Pimeää. Mörkö lipuu rantaa kohti. Muumipeikko seisoo rannalla lamppu kädessään.
Muumipeikko	Peruuttaa ja heiluttaa kättä edessä torjuvasti. Pää korostaa käden liikettä.	Kieltää Mörköä lähestymästä.	Mörkö pysähtyy.

4 TULOKSET

4.1 *Hahmojen suhtautuminen Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan*

Muumilaakson hahmojen suhtautumisessa Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan oli löydettävissä erilaisia tyylejä. Tyylit vaihtelivat osittain hahmoittain, mutta olivat vahvasti myös tilannekohtaisia ja hahmojen reaktiot yksittäistä pelon kohdetta kohtaan vaihtelivat tilanteen mukaan. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla aineisto oli luokiteltavissa neljään pääluokkaan, joita ovat huoleton, huolestunut, päättäväinen sekä vaistomainen suhtautuminen pelkoon.

4.1.1 Huoleton suhtautuminen

Vaikka Piisamirottaa lukuun ottamatta jokainen hahmo osoittaa jossain vaiheessa jonkinlaisia pelon tunteita Mörköä, hattivatteja tai Jäärouvaa kohtaan, ei pelon tunteeseen liitettävä käyttäytyminen ja asenne ole aina päällimmäisenä esillä heidän käytöksessään tai puheessaan. Muumilaaksossa on kohtauksia, joissa hahmo suhtautuu edellä mainittuihin hahmoihin sen enempää osoittamatta, että heidän läsnäolonsa aiheuttaisi minkäänlaisia pelon tunteita. Tällöin heihin suhtaudutaan vähättelevästi, välttelevästi tai arkisesti.

Vähättelevää suhtautumista on sarjassa vähän. Eletasolla se näkyy rauhallisina, neutraaleina ja huolettomina eleinä, kuten päällä osoittamisena tai käden heilautuksina. Puheessa vähättely tulee ilmi sanavalinnoissa ja ohimenevinä huomautuksina. Alla olevassa aineistoesimerkissä tulee ilmi Piisamirotan vähättelevä suhtautuminen Mörköön, jota puolestaan Muumipeikko kammoaa.

"Iltaa talonväelle. Peppuni on jäässä." Piisamirotta sanoo seistessään ovella. Hänen olemuksensa on rento ja tylsistynyt. Kätet roikkuvat rennosti koukussa rinnan edessä. Hän pyöräyttää silmiään puhuessaan. "Ah! Piisamirotta!" Muumipeikko huudahtaa helpottuneena ja nostaa toisen kätensä rinnalle. Odotin jotain kamalampaa", Muumipeikko jatkaa ja pudistaa pienesti päätään korostaakseen sanojaan. "En minä ole nähnyt mitään

kamalaa. Tai no, paitsi hänet”. Piisamirotta tekee päällään osoittavan eleen taaksepäin samalla, kun astuu oviaukosta sisälle. Ruudulla kuvataan Mörköä, joka seisoo pihalla Piisamirotan takana. (Omituinen oikeudenkäynti).

Välttelyllä tässä kontekstissa tarkoitetaan eletasolla tapahtuvaa, ehkä jopa tiedostamatonta käytöstä, jolla pelon kohteeseen asennoidutaan. Välttely tulee ilmi muutamassa kohtauksessa elekielessä, jolloin esimerkiksi kädet ristitään rinnalle tai rintasuunta käännetään pois pelottavasta asiasta.

Kirmanen (2000) kuvaa symboliseksi pakenemiseksi tilannetta, jossa lapsi pyrkii poistamaan pelkoa aiheuttavan asian mielestään tai näköpiiristään, kuitenkin poistumatta paikalta. Tällaisissa tilanteissa lapsen käyttämiä keinoja ovat yleensä silmien laittaminen kiinni tai piiloutuminen peiton alle. Lapselle yleistä on myös pelon kohteen välttely, jolloin hän aktiivisesti pyrkii välttämään pelon kohdettaan (Kirmanen, 2000). Myös tässä yhteydessä pelon kohteen välttelyä voidaan tulkita symboliseksi pakenemiseksi hahmojen koittaessa poistaa pelkoa aiheuttava kohde ympäriltään.

Arkisuudella puolestaan tarkoitetaan arkista, vähän välinpitämätöntä ja huoletonta käytöstä Mörköä tai hattivatteja kohtaan. Heihin ei suhtauduta pelottavina olentoina, vaan he ovat osa muuta porukkaa. Arkisuus tulee esille eleissä rentona ja tuttavallisena käytöksenä, jossa eleillä ei osoiteta erityistä huomiota ketään kohtaan. Puheen tasolla Mörkö ja hattivatit ovat osana keskustelussa, kuten esimerkiksi jaksossa Omituinen oikeudenkäynti, jossa Mörkö on nostanut kanteen Tiuhtia ja Viuhtia kohtaan. Vaikka Tiuhti ja Viuhti pelkäävät Mörköä, suhtautuvat kuitenkin esimerkiksi Muumipappa ja Niiskuneiti häneen arkisesti.

”Järjestystä! Tässä salissa ei jäädytetä lautamiehiä!” Muumipappa hakkaa nuijalla pöytää. ”Rouva, esittäkää kantanne!” hän jatkaa. Mörkö örisee, nostaa hitaasti kätensä ja osoittaa Tiuhtia ja Viuhtia, jotka ovat kietoutuneena toisiinsa ja istuvat matkalaukun päällä. Tiuhti ja Viuhti hätkähtävät, vilkaisevat huolissaan laukkua ja vaikeroivat. Muumipappa käännähtää Möröstä Niiskuneitiin ja käskyy ”Kirjuri! Lue Mörön lausunto”. Niiskuneiti nostaa paperin eteensä, rykäisee ja matkii Mörön ääntä. (Omituinen oikeudenkäynti).

Erityisesti hattivatit esiintyvät hahmojen puheessa arkisena kerrontana. Jaksossa Muumipapan uusi yritys Muumipappa kertoo nuorempana työskennelleensä hattivattien kanssa:

”Ei, minusta tuli Hattivattien kirjanpitäjä”. Muumipappa istuu keskittyneenä työpöydän takana ja käyttää kuittikonetta. Ilme on keskittynyt ja ympärillä parveilee Hattivatteja. ”Kova työni aiheutti melkoista huomiota”. Hattivatti istuu Papan edessä tuolilla, viereen hyppää kolme muuta. Pappa jatkaa samalla: ”Ja kaikki olivat kiitollisia järjestyksestä, jota toin heidän kaoottiseen elämäänsä. ” Papan ilme on tyytyväinen, katsoo kuittikonetta, hymyilee. On rentona heidän keskellään. (Muumipapan uusi yritys).

Arkista suhtautumista voidaan osittain tarkastella toimintaan pakenemisen kautta, jossa pelottava asia koitetaan poistaa mielestä siirtämällä fokus johonkin toiseen asiaan. Lapselle yleisiä keinoja ovat esimerkiksi leikkiminen tai kirjojen katselu. Toisaalta sitä voidaan tarkastella myös kognitiivisten hallintakeinojen kautta, joiden avulla lapsi pyrkii tietoisesti ajattelemaan pelon kohdettaan muun kuin pelon kautta. (Kirmanen, 2000.) Tässä yhteydessä huomio Mörön tai hattivattien pelottavuudesta siirretään syrjään ja keskitytään toimimaan tilanteessa mahdollisimman normaalisti mahdollisista pelon, jännityksen tai ahdistuksen tunteista huolimatta.

4.1.2 Huolestunut suhtautuminen

Muumilaaksossa suurimman osan ajasta Mörköön, hattivatteihin sekä Jäärouvaan suhtaudutaan huolestuneesti, mutta rauhallisesti. Vaikka edellä mainitut asiat pelottivat, niistä puhuttiin kuitenkin rauhalliseen sävyyn ja ne kohdatessa hahmot pystyivät toimimaan loogisesti huolestaan tai pelostaan huolimatta.

Huolestuminen ilmeni esimerkiksi tilanteesta vetäytymisenä. Moni hahmo vetäytyi pois pelottavasta tilanteesta hitaasti, mutta rauhallisesti. Vetäytyminen tapahtui kaikissa kohtauksissa perääntymällä, katse ja rintamasuunta kohti pelon kohdetta. Perääntymiseen liittyi myös joku muu ele, esimerkiksi käsien nostaminen ilmaan antautumisen merkiksi, pään pudistaminen tai käsien torjuva heiluttaminen. Vetäytymisen yhteydessä hahmo saattoi tuottaa myös huolestunutta puhetta, joka ilmeni äännähdyksinä ja voivotteluna. Alla olevassa aineistoesimerkissä kuvataan Muumipeikon perääntymistä tilanteessa, jossa Mörkö lähestyy rantaa ja Muumipeikkoa mereltä päin.

Muumipeikko on huolestuneen näköinen. Kädet ovat sivuilla hieman koholla, rennosti, mutta valmiina. ”Voi ei...” Muumipeikko sanoo, peruuttaen taaksepäin pyörittäen samalla päätään. Kädet nousevat hieman ja nyrkit puristuvat enemmän yhteen. Jatkaa peruuttamista mumisten samalla

”Huono juttu...Hirmu huono juttu”. Mumistessaan hän ottaa rannalla olleen lyhdyn käteensä. Pudistaa koko ajan päätään hitaasti. Käyttäytyy rauhallisesti, vaikka on selkeästi huolestunut ja peloissaan. (Muumipeikko ja merihevoset).

Vetäytyminen voidaan toisaalta nähdä myös pakenemisena. Tilanteesta poistuminen on lapselle tyypillinen keino hallita pelkoaan (Kirmanen, 2000). Tässä tutkimuksessa vetäytyminen ja hätäntynyt pakeneminen ovat kuitenkin luokiteltuna eri luokkiin, sillä tutkija näkee eron suhtautumisen tyyliässä. Itse pakeneminen on tyypillistä käyttäytymistä pelkotilanteessa, mutta eroa on luotu siihen, tapahtuuko pakeneminen rauhallisesti ja hallitusti, vai hätäntyneesti pakoon juosten. Pakenemisesta on kerrottu lisää vaistomaisen suhtautumisen alla.

Huolestunut suhtautuminen ilmenee myös totisuutena. Totisuus välittyy eleiden tasolla. Se välittyy puhetta painottavina eleinä kuten nyökkäilynä tai pään pudistamisena. Totisuus tulee ilmi rauhallisuutena ja levollisuutena. Se on yhdistettynä kerrontaan, jossa toinen hahmo kertoo toiselle, millainen olento esimerkiksi Mörkö tai Jäärouva on. Alla olevassa sitaatissa välittyy myös Muumipeikon huoli ja ymmällään oleminen uuden asian edessä, joka tulee ilmi huolestuneena, kysyvänä puheena ja ilmeenä. Seuraavassa poiminnassa totisuus tulee ilmi Nuuskamuikkusen puheesta ja eleistä, kun hän kertoo Muumipeikolle ja Nipsulle Möröstä.

”Muumilaaksossa ei ole hirviöitä. Ei ole mitään muuta pelättävää kuin pelko itse. Nuuskamuikkunen kertoo. Hän puhuu totisesti, mutta rauhallisesti. Samalla hän ottaa lautaselleen keittoa. ”Pelko ja Mörkö!” Mörön kohdalla hän nostaa katseensa ja osoittaa lusikalla Muumipeikkoa. Muumipeikko jähmettyy, menee ymmälleen ja aloittaa ”Olen kuullut siitä, mutta en ole...” Nuuskamuikkunen keskeyttää Muumipeikon ja jatkaa. ”Mörkö on salaperäinen, hiljainen, harmaa varjo, joka tuo mukanaan jäisen kylmyyden kaikkialle, minne kulkee. Hän voi jäädä sydämesi pelkällä läsnäolollaan” Nuuskamuikkunen kertoo tarinaa matalalla äänellä. Hän on keskeyttänyt syömisensä ja katsoo Muumipeikkoa ja Nipsua. Toinen käsi on lanteilla ja toinen pitää lautasta kädessä. (Yksin kotona).

Lisäksi huolestuneisuus tulee ilmi toteamusten muodossa. Toteamukset lausutaan rauhallisesti todeten, osoittamatta niitä sen enempää kenellekään. Alla Tuutikin toteamus Jäärouvasta, jota hän odottaa saapuvaksi kylmänä talvipäivänä.

Jäärouva ilmestyy ihan pian. (Taikatalvi).

4.1.3 Päättäväinen suhtautuminen

Hahmojen suhtautumisessa pelkoon on nähtävillä paljon päättäväisiä piirteitä. Päättäväisyys on tilannekohtaista, eikä sama hahmo aina suhtaudu kyseiseen pelottavaan asiaan päättäväisesti.

Hahmojen päättäväinen suhtautuminen voidaan luokitella neljään alaluokkaan, jotka ovat päättäväisyys, pelon kohtaaminen, toimintaan valmistautuminen sekä sääli.

Päättäväisyys näkyy erityisesti hahmojen asennoissa. Asento on ryhdikäs ja eteenpäin suuntautunut. Rinta on nostettuna ylös, kädet suorana sivulla ja toinen jalka hieman edempänä kuin toinen. Sormet voivat olla myös nyrkissä tai vastaavasti kädet nostettuna rinnalle.

Kun hahmo valmistautuu toimimaan, muuttuu erityisesti käsien asento. Nyrkissä olevat kädet kohoavat korkeammalle ja asento muuttuu jännittyneemmäksi. Toimintaan valmistautuminen kuuluu myös puheessa, jolloin siinä ehdotetaan tapaa edetä. Jaksossa Nuuskamuikkunen ja puistonvartija Nuuskamuikkunen kuvaa Pikku Myylle tapaa, jolla hän aikoo säikäyttää puistovartijan hattivattien siemenillä.

”Säikäytämme hänet näillä, hattivattien siemenillä.” Nuuskamuikkunen kaivaa taskustaan siemenet, joista he juttelivat aiemmin. Hänen äänensä on rauhallinen, ilme on hymyilevä ja vähän omahyväinen. (Nuuskamuikkunen ja puistovartija).

Vastaavasti toimintaan saatettiin valmistautua myös rennoissa tunnelmissa. Jaksossa Yksin kotona Nipsu valmistautuu venyttelemällä ja lämmittelemällä juoksemaan nuotiolle, joka vetää Mörköä luokseen. Nuotio täytyy sammuttaa, jotta sen äärellä olevat Muumimamma ja Muumipappa pysyisivät Möröltä turvassa.

Hahmot kohtasivat oman pelkonsa tekemällä aloitteen sitä kohden, esimerkiksi kääntymällä pelon kohdetta kohti, lähestymällä sitä tai ottamalla katsekontaktin. Pelko kohdattiin myös toiminnan tasolla, jolloin hahmo ”tarttui härkää sarvista” ja teki jotain konkreettista päästäkseen pelottavasta asiasta tai pelon tunteesta eroon.

Kirmanen (2000) kuvaa, että lapset saattavat pyrkiä hallitsemaan pelkojaan myös kognitiivisella tasolla, esimerkiksi antamalla sille muita merkityksiä tai

miettimällä, ettei pelottava asia olekaan niin pelottava loppujen lopuksi. Tässä tutkimuksessa havaittiin, kuinka Muumipeikko kohtaa pelostaan huolimatta Mörön päättäväisesti ja jopa säälien. Muumipeikko on tajunnut Mörön edustavan hänen kaikkia pelkojaan, ja päättää nyt kohdata ne. Muumipeikko kuitenkin tuntee sääliä, sillä ymmärtää Mörön, eli omien pelkojensa olleen läsnä hänen elämässään jo pitkään, sekä ymmärtää niiden tarpeen pyrkiä pintaan. Sääli tulee suhtautumisessa erityisesti ilmi äänen sävyssä sekä säälivänä ilmeenä ja apua tarjoavina eleinä.

Muumipeikko vetää henkeä, sulkee silmänsä ja nostaa kätensä Mörön käsille. "Anna anteeksi" Hän avaa silmänsä, katsoo Mörköä vilpittömästi. "mutta minulla ei ole sinulle enää aikaa". Ilme on surullinen ja säälivä. Mörkö irrottaa otteensa ja lipuu pois. Muumipeikko katsoo häntä surullisena, ottaa askeleen taaksepäin ja nostaa kätensä rinnalle yhteen. (Muumipeikko ja merihevoset).

4.1.4 Vaistomainen suhtautuminen

Pelottavan asian kohtaaminen silmästä silmään voi lamaannuttaa. Usein lamaantuminen tapahtuu silloin, kun pakeneminen tai taistelemisen koetaan tehottomaksi tavaksi toimia. Esimerkiksi eläimet jähmettyvät saalistajan edessä usein tarkoituksenaan olla mahdollisimman huomaamaton tai esittää kuollutta. (Schmidt et al., 2007.)

Hahmojen hetkellistä jähmettymistä edelsi säikähtäminen, jossa koko keho säpsähtää, suoristuu ja valpastuu. Katse hakeutuu pelkoreaktion aiheuttavaan kohteeseen joko vaistomaisen nopeasti tai hitaasti mieltien. Alla oleva aineistoesimerkki kuvaa Muumipeikon lamaantumista, lähestulkoon lumoutumista, hänen kohdatessaan Jäärouvan.

Muumipeikko pysähtyy, suoristaa itsensä ja jää kuuntelemaan. Hän keskittää katseensa suoraa eteenpäin lumipyryyn. Lumen sekaan muodostuvat kasvot. "Sehän on Jäärouva" Muumipeikko lähes kuiskaa. Hän äännähtää ja säpsähtää suoraksi. Hän valpastuu, silmät suurenevat ja kädet sojottavat alaviistoon. Sormet harottavat ja ovat suorana. Hän tärisee ja tuijottaa Jäärouvaa lamaantuneena. Muumipeikko näyttää lumoutuneelta, vaikka pälyileekin hieman silmillään. (Taikatalvi).

Kuten lamaantuminen, myös pakeneminen on yleinen ja vaistomainen reaktio tilanteessa, kun ollaan kasvokkain pelon kohteen kanssa. Konkreettinen pakeneminen pelon kohteen luota on yleistä lapsille (Kirmanen, 2000). Tässä

tutkimuksessa havaittiin, että hahmot pakenivat kahdella tavalla – joko juoksemalla pakoon niin kovaa kuin pystyivät tai haparoimalla turvaan paniikin vallassa. Lopulta tilanteesta kuitenkin poistuttiin juoksemalla karkuun. Tulokset ovat linjassa lasten pelkoja tutkineen Tiina Kirmasen (2000) huomioiden kanssa. Hän luokittelee pakenemisen kolmeen tyyppiin, jotka ovat pakeneminen ja suojautuminen, pakeneminen, jotta pääsisi ahdistavasta tilanteesta pois sekä pakeneminen turvaan (Kirmanen, 2000). Tässä tutkimuksessa havaittiin, että hahmot käyttäytyvät pakenemalla ja suojautumalla, tarkoituksenaan juosta karkuun ja mahdollisimman kauaksi koetusta vaarasta.

Puheessa reaktiot jakautuvat kolmeen alaluokkaan. Hätäiset huudahdukset, ääni pelosta salpautuneena todetut lausahdukset sekä hätäntyneet käskyt täydentävät hahmon pelkoreaktion välittymistä.

Hätäiset huudahdukset ovat sekä tilanteessa suusta pääseviä ääniä, kuten ”au” tai ”voi ei” sekä ääneen huudettuja kohteen nimeämisiä. Hahmot nimeävät pelkonsa kohteita myös äkkinäisesti tajuten, mutta silti rauhallisesti, ääni lähes kuiskaten ”Sehän on Jäärouva”. Lisäksi vaistomainen suhtautuminen kuuluu puheessa yhdistettynä esimerkiksi pakenemiseen, jossa hahmon äänessä on hätäntynyt sävy:

Puistonvartija peruuttaa poispäin hattivateista heilutellen samalla käsiään hätäntyneenä. ”Hei, hei, hei! Perääntykää!” Äänessä on hätäinen sävy. Hän jatkaa peruuttamista kompuroiden ja kädet ilmaa haparoiden. ”Hus! Häipykää siitä!” hän huutaa hattivateille hätäisesti. Puistonvartija peruuttaa porttia päin ja painautuu sitä vasten. Pää on korkealla, kädet leveällä sivuilla ja portti tiukasti selkää vasten. Hän nostaa kädet koukussa rinnalle itselleen suojaksi, kun hattivatit kerkeävät hänen luokseen. (Nuuskamuikkunen ja puistonvartija).

5 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen aineistona käytetään Muumilaakso -animaation jaksoja, jotka ovat tutkimuksen tekohetkellä vapaasti saatavilla Yle Areenassa seuraavan viiden vuoden ajan. Tutkimus on toteutettu hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen, huolehtimalla siitä, että tutkimuksen jokainen vaihe on toteutettu rehellisesti, tarkasti ja huolellisesti (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012). Muiden tutkijoiden töihin on viitattu asianmukaisin viittein. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on myös hankkia tutkimusta koskevat tutkimusluvut ennen tutkimuksen aloittamista (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2012), mutta koska tutkimusaineisto koostuu vapaasti saatavilla olevasta videomateriaalista, ei erillistä tutkimuslupaa aineiston hankintaan tarvittu.

Osa tutkimukseen valituista jaksoista on asetettu ikärajallisiksi ja näin ollen sallituiksi vasta 7 ikävuodesta ylöspäin. Ikärajojen olemassaolo huomattiin vasta, kun tarkempi rajausta tutkimukseen valittavista jaksoista oli tehty, ja litterointi aloitettu. Kun K7 -luokitus huomattiin, pohdittiin sitä, voidaanko ikärajalaiset jaksot säilyttää tutkimuksessa, joka keskittyy tuottamaan tietoa varhaiskasvatuksen kentälle. Ne kuitenkin päätettiin sisällyttää tutkimukseen. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (2021) mukaan ikärajojen tarkoituksena on suojella lasta mahdollisesti haitalliselta mediasisällöltä, sekä auttaa huoltajaa valitsemaan lapselle sopivia ohjelmia. Ikärajoista voidaan kuitenkin poiketa, jos ohjelmaa katsotaan aikuisen seurassa. Myös Kuparinen ja Hannonen (2019) kertovat Ylen artikkelissa, että Muumilaakson tekijät ovat suositelleet nuorimpien katsojien katsovan K7 -luokiteltuja jaksoja vanhempien kanssa, jotta jaksojen sisällöstä voidaan tarvittaessa puhua heti.

Lisäksi nostetaan esille, että ikärajat jaksoihin on asetettu ahdistavan sisällön vuoksi sarjan tekijöiden toimesta. Koska tutkimukseen valitut jaksot ovat pitkälti samoja ja rajattu jo ennen kuin K7 -luokitus havaittiin, tukee se tutkimuksen luotettavuutta ja onnistumista rajauksen suhteen.

Luotettavuuteen ja näin ollen tutkimuksen tulokseen vaikuttaa vääjäämättä myös tutkijan oma tulkinta, johtopäätökset sekä mielenkiinto tutkimuskohdetta kohtaan. Aineisto itsessään oli tutkijalle ennestään tuttu, joten tutkimukseen on tahtomattaankin tuotu mukaan myös esiyymmärrystä aiheesta (Eskola & Suoranta, 1998). Se on syntynyt aiempien katselukertojen, sekä niiden herättämien tunteiden ja mielikuvien kautta. Esiyymmärrys on saattanut aiheuttaa haittaa, sillä sen tuoman kokemuksen kautta aineistoa ei ole katsottu yhtä objektiivisesti ja ennakkoluulottomasti kuin jos aineisto olisi vieraampi. Toisaalta esitiedon tuoman kokemuksen ja perusteellisen tiedon kautta, on tulosten analyysiin ja tulkintaan saatettu saada myös lisää syvällisempää tulkintaa.

Vaikka itse analyysi on suoritettu ja kuvattu tarkasti sekä on toistettavissa tässä tutkimuksessa, on laadullisessa tutkimuksessa tutkijan täysin objektiivinen suhtautuminen tutkimukseen periaatteessa mahdotonta (Tuomi & Sarajärvi, 2018). Joku toinen tutkija olisi voinut tehdä aineistosta erilaisia tulkintoja sekä havaita erilaisia teemoja. Aineistoa kuitenkin pyritti tarkastelemaan ja analysoimaan mahdollisimman objektiivisesti ja niin, että omat asenteet eivät vaikuttaisi aineistoista tehtyihin havaintoihin.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi rajattu konteksti, jossa aineisto on rajattuna kohtauksiin, joissa käsitellään Mörköä, hattivatteja tai Jäärouvaa. Näin ollen pelon tunnetta ei ole tarvinnut tunnistaa itse kohtauksista läpi sarjan. Toisaalta rajattu konteksti, ja oletus –vaikkakin aiempaan tutkimukseen perustuva sellainen– siitä, että hahmot, sekä ohjelman katsojat pelkäävät Mörköä, hattivatteja ja Jäärouvaa antaa vain kapean katsauksen sarjassa esillä olevasta pelon tunteesta. Kuten tuloksista tulee ilmi, kaikki hahmot eivät osoittaneet pelon tunteita edellä mainittuja pelottaviksi määriteltyjä hahmoja kohtaan, vaan osa suhtautui heihin myös huolettomasti. Laajempi tarkastelu hahmojen suhtautumisesta heitä pelottaviin asioihin, olisi antanut monipuolisemman ja varmasti erilaisen katsauksen sarjan tarjoamiin tunnemalleihin. Otannan koko ja laatu huomioiden on hyvä pitää mielessä, että tutkimustulokset eivät kata koko Muumilaakso -animaatiota ja siinä käsiteltyä pelkoa, vaan pelkästään ne kahdeksan jaksoa, joissa Mörkö, hattivatit ja/tai Jäärouva ovat mukana.

Tutkimuksen luotettavuutta lisäisi vahvistuvuus, eli aiempien tutkimustulosten sitominen tämän tutkimusten tuloksiin (Eskola & Suoranta,

1998). Täysin vastaavia tutkimuksia aiheesta ei kuitenkaan onnistuttu löytämään, joten tämän tutkimuksen tuloksia on pohdittu vain suhteessa lasten pelonhallintakeinoihin, lasten Muumeihin kohdistuviin pelkoihin sekä samaistumisen kautta. Lisäksi toinen tutkija olisi voinut lisätä luotettavuutta, sillä silloin tulokset eivät rakentuisi vain yhden henkilön havaintojen, tulkintojen ja johtopäätösten varaan.

6 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Muumilaakso -animaation hahmojen tapoja suhtautua Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan tutkimuskysymysten ”Millä tavalla Muumilaakson hahmot suhtautuvat Muumilaakso -animaatiossa Mörköön, hattivatteihin ja Jäärouvaan puhuessaan, kuullessaan tai kohdatessaan heidät?” sekä ”Millä tavalla suhtautuminen näkyy hahmojen eleissä ja kuuluu puheessa?” avulla. Koska on todettu lasten samaistuvan katsomiensa ohjelmien hahmoihin ja oppivansa niistä tunnetaitoja (Mustonen, 2001), on perusteltua hyödyntää lastenohjelmia myös erilaisten tunteiden käsittelyssä. Tämä tutkimus antaa tietoa esimerkiksi lasten vanhemmille siitä, millaisia suhtautumismalleja pelkoon Muumilaakso tarjoaa lapselle. Sarjaa katsoessa aikuinen voi yhdessä lapsen kanssa keskustella pelottavien asioiden aiheuttamista tuntemuksista sekä siitä, kuinka niistä voidaan päästä eroon. Kokonaisvaltaisena tunteena pelkoa on hyvä harjoitella turvallisesti samaistumisen kautta, johon tarina toimii loistavana välineenä (Salokoski, 2007). Muumilaaksossa pelottavat kohtaukset käsitellään hyvin loppuun saakka ja tarkoituksena on jättää katsojalle turvallinen olo (Mäki & Kinnunen, 2005).

Salokosken (2007) mukaan myös negatiiviset tunteet, jollaiseksi pelkokin mielletään, kuuluvat lasten elämään. Näin ollen lasta ei tarvitse suojella turvallisesti miellettyiltä pelkokokemuksilta. Muumilaaksossa erilaiset tunteet, pelko mukaan lukien ovat osa jokapäiväistä elämää. Ohjelma sisältää useita pelottavia teemoja ja hahmoja, joista erityisesti mainittakoon Mörkö. Lapset ovat usein kiinnostuneita jännittävistä ohjelmista, ja pystyvät myös nauttimaan niiden aiheuttamasta pelon tunteesta (Lahikainen et al., 2003), mutta toisaalta raja nautinnon ja epämiellyttävän tunteen välillä on häilyvä. Lasten kokemat televisiopelot ja -painajaisunet ovat yleisiä (Korhonen, 2008), joten onkin tärkeää, että lapsi pääsee tutkimaan ja pohtimaan ohjelmista mahdollisesti heränneitä kysymyksiä yhdessä aikuisen kanssa. Aikuisen kanssa ohjelman aiheuttamista

tuntemuksista voidaan keskustella ja niissä käsitellyjä teemoja pystytään viemään askelta pidemmälle.

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että Muumilaakso -animaatiossa hahmot osoittavat neljää erilaista suhtautumista lasten Muumeissa pelottaviksi kokemia hahmoja kohtaan. Läpi sarjan tutut hahmot tarjoavat katsojilleen monipuolisen kirjon vaihtoehtoja, joilla kohdata pelottavaksi mielletty asia. Sarjassa pelko ja pelkojen kohtaaminen ovat muutenkin nostettuna isosti esille, ja ne ovat vahvasti osa Muumipeikon kasvun kehitystä. Mörkö toimii symbolina kaikille niille peloille ja tuntemuksille, joita Muumipeikko kokee itsenäistymisen ja kasvun tuskassa.

Kasvatuksellisesta näkökulmasta sarjassa hienoa on se, että Muumipeikon ja Mörön välille kehittyy erityinen suhde. Samaistumisen ja sijaiskokemusten kautta lapsi pääsee harjoittelemaan ja mahdollisesti rohkaistumaan kohtaamaan myös omat pelkonsa Muumipeikon tarjoaman esimerkin kautta (Maccoby & Wilson, 1957; Mustonen, 2001). Vaikka sarjan alussa Muumipeikon kuvataan pelkäävän Mörköä niin, että hän juoksee tätä hätääntyneenä pakoon, on suhtautuminen Mörköön toisen kauden lopussa aivan erilainen. Sarjan toistaiseksi viimeisessä jaksossa Muumipeikko on vihdoinkin valmis kohtaamaan pelkonsa silmästä silmään ja sen tehdessään, hän pystyy päästämään myös epävarmuuksistaan irti. Mörkö saa osakseen Muumipeikon säälin tämän lähettäessään Mörön pois todeten, ettei hän tarvitse Mörköä enää. Sen jälkeen Muumipeikko jää katsomaan loittonevan Mörön perään sekä ylpeyttä että haikeutta huokuen.

Muumilaaksossa pelkoa käsitellään monesta eri näkökulmasta, mikä tukee muumien luojan Tove Janssonin perusajatusta pelosta ja sen kuulumisesta lapsuuteen (Jansson, 2017). Mutta vaikka Mörkö, hattivatit ja Jäärouva herättävätkin kaikki hahmoissa myös pelon tunteita, on sarja rakennettu niin, ettei katsojan välttämättä tarvitse pelätä hahmon kanssa. Pelottaviin hahmoihin on tuotu inhimillisyyttä ja huumoria mukaan, mikä auttaa lievittämään katsojan kokemaa pelkoa kyseisiä hahmoja kohtaan. Huumoria ei sinänsä osoiteta itse hahmoa kohtaan, mutta se välittyy tilanteessa erityisesti puheen tasolla ja osittain myös toiminnassa. Näin katsojalle tarjotaan malli siitä, että aina pelolle ei tarvitse antaa valtaa, vaan pelosta huolimatta asiaan voi suhtautua huolettomasti ja huumorilla.

Hattivatit esitellään sekä pelottavina, sähköä johtavina otuksina, että Muumipapan työnantajina. Mörköä kuvaillaan puolestaan ainoaksi asiaksi, mitä Muumilaaksossa on pelättävää itse pelon lisäksi, mutta samalla Mörön kanssa vietetään aikaa oikeudenkäynnin tiimoilta sen enempää häneen huomiota kiinnittämättä. Ratkaisuista huomaa, että yhtenä sarjan tärkeimmistä teemoista on ollut osoittaa katsojalle, että pelko itsessään on luonnollinen tunne, jonka kokemista ei tarvitse pelätä. Ja joskus voi olla, että pelon kohde osoittautuukin vain väärinymmärretyksi ja lopulta paljon vähemmän pelottavaksi kuin alun perin itse ajattelee.

Havainnot Muumipeikon ja Mörön keskinäisestä suhteesta, ja suhtautumisen muutoksesta sarjan edetessä nivoutuvat tavallaan myös yhteen Pennosen (2006) tutkimuksen tulosten kanssa, vaikka tutkimukset ovatkin suoritettu eri konteksteissa. Tutkimuksessa lapset kertovat pelkäävänsä Mörköä, mutta osa heistä oli huomannut myös toisen, inhimillisemmän puolen Möröstä. Yksi lapsi kuvaa pelänneensä Mörköä ollessaan neljävuotias, mutta nyt hieman vanhempana hän ei enää pelkää, koska tietää Mörön olevan vain yksinäinen. (Pennonen, 2006.) Voidaan ajatella, että mitä tutummaksi Mörkö tulee, sitä vähemmän pelottavammalta hän tuntuu. Lapselle tyypillisen mustavalkoisen ajattelun kautta Mörkö on kuitenkin helppo leimata pahaksi hänen pelottavuutensa vuoksi ja helposti lähestyttävät muumit puolestaan ajatella helpommin samaistuttaviksi hahmoiksi (Mäki & Kinnunen, 2005).

Tutkimuksessa edettiin konteksti edellä, ja lähtökohtana oli oletus siitä, että Muumilaakson hahmot osoittavat edes jollain tasolla pelkoa Mörköä, hattivateja ja Jäärouvaa kohtaan, pystyäkseen tarjoamaan katsojalle mallin omien pelkojensa kohtaamisesta. Tulkinta hahmojen käytöksestä tietyssä kontekstissa antoi erilaisia näkökulmia suhtautumiseen pelottavaksi miellettyihin hahmoihin, sillä jokainen Muumilaakson henkilö reagoi heihin omalla tavallaan samassakin tilanteessa. Esimerkiksi Mörkö saattoi toisissa hahmoissa aiheuttaa säikähdysten, kun taas samanaikaisesti toiset suhtautuivat siihen välinpitämättömästi – jopa vähättelevästi. Kuten Muumilaakson hahmot, myös jokainen lapsi kohtaa pelkonsa yksilöllisesti (Korhonen, 2008).

Jatkona tälle tutkimukselle voisi olla mielenkiintoista tutkia sitä, millaisia asioita lapset kokevat itse pelkäävänsä Muumilaaksossa, ja kuinka he suhtautuvat kohtaamaansa pelkoon. Jos esimerkiksi Mörkö herättää pelkoa,

osaavatko lapset siirtää pelon tunteensa sivuun tai tarkastella sitä aikuisen kanssa yhdessä huomatessaan, kuinka osa Muumilaakson hahmoista suhtautuu Mörköön huolettomasti.

Vastaavasti voitaisiin tutkia sitä, millaisia muita tunteita Muumilaaksossa käsitellään esimerkiksi havainnoimalla ja haastatteleamalla lapsia. Näiden menetelmien avulla voidaan saada tietoa siitä, millaisia tunteita lapset itse tunnistavat ja millaisia tuntemuksia ne saavat lapsessa aikaan. Lisäksi pystytään samaan tietoa siitä, millaiset asiat herättävät lapsissa kyseisiä tunteita.

LÄHTEET

- Ekman, P., & Cordaro, D. (2011). What is Meant by Calling Emotions Basic. *Emotion Review*, 3(4), 364–370.
<https://doi.org/10.1177/1754073911410740>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- Finnpanel. (26.9.2020). *TV-katselun tilastokärki uusiksi: Suomi-Kanada-jääkiekkofinaali vuoden katsotuin*. Lehdistötiedote.
<https://www.finnpanel.fi/tulokset/tiedote.php?id=251>
- Goleman, D. (1997). *Tunneäly. Lahjakkuuden koko kuva*. Otava.
- Gullone, E. (2000). The development of normal fear: A century of research. *Clinical Psychology Review*, 20(4), 429–451.
[https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(99\)00034-3](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(99)00034-3)
- Gutsy Animations. (1.3.2019). *First episode of Moominvalley viewed by over one million in Finland*. <https://www.gutsy.fi/post/first-episode-of-moominvalley-viewed-by-over-one-million-in-finland-1>
- Gutsy Animations. (5.5.2021). *Moominvalley Intro*. <https://www.gutsy.fi/intro>
- Gutsy Animations. (3.2.2020). *Muumilaakso jatkuu uusin jaksoin 2.3., 2. kauden ääninäyttelijöinä mm. Iina Kuustonen ja Jorma Uotinen*.
<https://www.gutsy.fi/post/muumilaakso-jatkuu-uusin-jaksoin-2-3-2-kauden-ääninäyttelijöinä-mm-iina-kuustonen-jorma-uotinen>
- Hannukkala, M., Kosonen, S., Marjamäki, E., & Törrönen, S. (2015). *Lapsen mieli. Mielenterveystaitoja varhaiskasvatukseen ja neuvolaan*. Juvenes Print.
- Izard, C. (2007). Basic Emotions, Natural Kinds, Emotion Schemas, and a New Paradigm. *Perspectives on Psychological Science*, 2(3), 260–280.
<https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2007.00044.x>

- Izard, C. (2011). Forms and Functions of Emotions: Matters of Emotion–Cognition Interactions. *Emotion Review*, 3(4), 371–378.
<https://doi.org/10.1177/1754073911410737>
- Jansson, T. (2017). Kavala lastenkirjailija. Teoksessa S. Happonen (toim.), *Bulevardi ja muita kirjoituksia*. (s.199–206). Tammi.
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. (31.5.2021). *Ikäraja- ja sisältösymbolit*.
<https://kavi.fi/ikarajat/yleistieto/symbolit/>
- Kirmanen, T. (2000). *Lapsi ja pelko. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5–6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta*. Väitöskirja.
- Kokkonen, M. (2017). *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet: opi tunteiden säätelyn taito*. (3. uudistettu painos). PS-kustannus.
- Korhonen, P., & Valkonen, S. (2006). Lasten kokemuksia televisiopelkojen hallinnasta. Teoksessa P. Rautio & M. Saastamoinen (toim.), *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. (s. 57–89). Tampere University Press.
- Korhonen, P., Lahikainen, A., Taimalu, M., & Kraav, I. (2007). Self-Reported Fears as Indicators of Young Children’s Well-Being in Societal Change: A Cross-Cultural Perspective. *Social Indicators Research*, 80(1), 51–78. <https://doi.org/10.1007/s11205-006-9021-2>
- Korhonen, P. (2008). *Lasten TV-ohjelmiin liittyvät pelot, painajaisunet ja pelonhallinta*. Väitöskirja. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7406-4>
- Korhonen, P., & Lahikainen, A. R. (2008). Recent Trends in Children’s Television-induced Fears in Finland. *Journal of Children and Media*. 2(2), 147–161. <https://doi.org/10.1080/17482790802078664>
- Kultainen Venla. (28.9.2020). Voittajat 2019.
<https://www.kultainenvenla.fi/arkisto/voittajat-2019/>
- Kuparinen, N., & Hannonen, I. (7.1.2019). *Miksi, oi miksi – Lähes kaikki, mitä haluat tietää uudesta Muumilaakso-animaatiosta*.
<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/01/07/miksi-oi-miksi-lahes-kaikki-mita-haluat-tietaa-uudesta-muumilaakso-animaatiosta>
- LaBar, K.S. (2016). Fear and Anxiety. Teoksessa L. Feldman Barrett, M. Lewis, & J.M. Haviland-Jones (toim.), *Handbook of Emotions*. (4. painos). (s. 751–773). The Guilford Press.

- Laine, M., Bamberg, J., & Jokinen, P. (2015). Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg, & P. Jokinen (toim.), *Tapaustutkimuksen taito*. (3. painos). (s. 9–38). Gaudeamus.
- Lahikainen, A., Kirmanen, T., Kraav, I., & Taimalu, M. (2003). Studying Fears in Young Children: Two Interview Methods. *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, 10(1), 83–104. <https://doi.org/10.1177/0907568203010001005>
- Lahikainen, A. R., Kraav, I., Kirmanen, T., & Taimalu, M. (2006). Child-Parent Agreement in the Assessment of Young Children's Fears: A Comparative Perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(1), 100–119. <https://doi.org/10.1177/0022022105282298>
- Leahy, R. (2019). Introduction: Emotional Schemas and Emotional Schema Therapy. *International Journal of Cognitive Therapy*, 12(1), 1–4. <https://doi.org/10.1007/s41811-018-0038-5>
- Maccoby, E., & Wilson, W. (1957). Identification and observational learning from films. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 55(1), 76–87. <https://doi.org/10.1037/h0043015>
- Messariss, P. (1986). Parent, Children and Television. Teoksessa G. Gumpert, & R. Cathcart. *Inter/Media: interpersonal communication in a media world* (3. painos). (s. 519–536). Oxford University Press.
- Mulari, H. (2016). Johdanto. Teoksessa H. Mulari (toim.), *Solmukohtia: näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen*. (s. 9–20). Unigrafia.
- Muris, P., & H. Merckelbach. (2000). Fears, Worries, and Scary Dreams in 4- to 12-Year-Old Children: Their Content, Developmental Pattern, and Origins. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(1), 43–52. https://doi.org/10.1207/S15374424jccp2901_5
- Mustonen, A. (2001). *Mediapsykologia*. WSOY.
- Mustonen, A. (2009). Media tunnemyllynä. Teoksessa S. Kotilainen (toim.), *Suhteissa mediaan*. Gummerus.
- Mäki, S., & Kinnunen, P. (2005). Lapsi ja nuori sadun peilissä. Teoksessa Mäki S. & Linnainmaa T. (toim.), *Hoitavat sanat. Opas kirjallisuusterapiaan*. (s. 27–31). Gummerus.
- Nummenmaa, L. (2019). *Tunnekartasto. Kuinka tunteet tekevät meistä ihmisiä*. Tammi.

- Noppiari, E. (2014). *Mobiilimuksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3*. Tampereen yliopisto.
- Peltonen, A. (2000). Pelko ja rohkeus – ”Tuu mukaan, mua pelottaa!”
Teoksessa A. Peltonen, & T. Kullberg-Piilola. *Tunnemuksu: tunnetaitoja perheille ja kasvattajille*. (s. 131–139). Kirjapaja.
- Pennonen, M. (2006). *5–6-vuotiaiden lasten televisionkatselu ja televisiopelot*.
Pro gradu – tutkielma. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-15609>
- Puolimatka, T. (2004). *Kasvatus, arvot ja tunteet*. Tammi.
- Salokoski, T. (2007). Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsejaksi aikuisen tukemana. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala, & H. Niinistö (toim.), *Mediamatkaa! Osa 2 – Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan*. (s. 76–86). Mediakasvatuskeskus Metka.
- Salokoski, T., & Mustonen, A. (2007). *Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin. Katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja – säätelyn käytäntöihin*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 2/2007.
Mediakasvatusseura ry.
- Schmidt, N., Richey, J., Zvolensky, M., & Maner, J. (2007). Exploring human freeze responses to a threat stressor. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 39(3), 292–304.
<https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2007.08.002>
- Smith, S., & Wilson, B. (2002). Children’s Comprehension of and Fear Reactions to Television News. *Media Psychology*, 4(1), 1–26.
https://doi.org/10.1207/S1532785XMEP0401_01
- Spence, S. H., Rapee, R., McDonald, C., & Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour Research and Therapy; Behav Res Ther*, 39(11), 1293–1316. [https://10.1016/s0005-7967\(00\)00098-x](https://10.1016/s0005-7967(00)00098-x)
- Suoninen, A. (2014). *Lasten mediabarometri 2013: 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010*. Nuorisotutkimusverkosto.
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (Uudistettu laitos). Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitleminen Suomessa.
https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

- Valkenburg, P., Cantor, J., & Peeters, A. (2000). Fright reactions to television; A child survey. *Communication Research*, 27(1), 82–99.
<https://doi.org/10.1177/009365000027001004>
- Valkenburg, P.M. (2004). *Children's responses to the screen a media psychological approach*. Lawrence Erlbaum.
- Valkonen, S. (2012). *Television merkitys lasten arjessa*. Väitöskirja.
<http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8834-4%C2%A0>
- Vuori, J. (19.5.2021). Tapaustutkimus. Teoksessa J. Vuori. (toim.), Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusasetelma/tapaustutkimus/>
- Yle. (10.6.2019). *Muumilaakso kiri Yle Areenan kaikkien aikojen katsotuimmaksi ohjelmaksi*. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/06/10/muumilaakso-kiri-yle-areenan-kaikkien-aikojen-katsotuimmaksi-ohjelmaksi>
- Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C., & Stegall, S. (2006). Emotion regulation in children and adolescents. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 27(2), 155–168. <https://doi.org/10.1097/00004703-200604000-00014>

LIITTEET

Liite 1: Aineistona käytetyt jaksot

1. Kausi

Jakso 6: Hattivattien saari

Jakso 7: Nuuskamuikkunen ja puistonvartija

Jakso 9: Yksin kotona

Jakso 13: Taikatalvi

2. kausi

Jakso 3: Muumipapan uusi yritys

Jakso 8: Omituinen oikeudenkäynti

Jakso 12: Muumipeikko ja merihevoset